O PROCLAMAȚIE UITATĂ A ÎMPĂRATULUI FRANZ JOSEF I

ANGHEL POPA

A forgotten proclamation of the emperor Franz Joseph I

(*Abstract*[*])

The author presents *The proclamation* of the emperor Franz Joseph I, addressed on the 16th of September 1898 to the eleven countries of the Austro-Hungarian Empire. The proclamation addressed to the duchy of Bukovina was drawed up in Romanian, German and Ruthenian. The proclamation was issued in the context of the assassination of the empress Elisabeth. Sincerely impressed, the empire's countries manifested their compassion for the violent death of the empress. To the furthest points of the empire, out of their own initiative, without the central authorities taking a decision, the population entered a state of mouming and thousands of condoleances letters were sent to the imperial family. The gesture profoundly impressed the emperor, perceveing it like a proof of his multinational empires unity and of the countries belief in monarchy, fact that constituted a reality. In this respect, he adressed, on the 16th of September 1898, a *Proclamation.*

Keywords: Franz Joseph I, Elisabeth, assassination, proclamation.

Documentele, ca şi oamenii, au destinele lor, uneori pot fi distruse, voit sau prin nepăsare, alteori pot fi uitate, aşternându-se asupra lor o lungă tăcere a timpului. Din ultima categorie face parte o *Proclamaţie* a împăratului Franz Josef I, adresată, în anul 1898, celor 11 popoare ce constituiau Imperiul Austro-Ungar. *Proclamaţia*, destinată Ducatului Bucovinei, a fost redactată în limbile română, germană şi ruteană. Un exemplar al acesteia s-a păstrat, printr-o fericită întâmplare, în arhiva suceveană. Istoricii care s-au ocupat de Imperiu[1] sau de personalitatea împăratului[2] nu au folosit documentul, fie că nu l-au cunoscut, fie l-au considerat insignifiant.

[*] Traducere: Ana-Gabriela Drahta.

[1] Erich Zöllner, *Istoria Austriei. De la începuturi până în prezent*, Traducere de Adolf Armbruster, Ediţia a VIII-a, vol. II, Bucureşti, Editura Enciclopedică, 1997, p. 493–607.

[2] Jean-Paul Bled, *Franz Joseph*, Traducere din limba franceză de Smaranda Bedrosian, Bucureşti, Editura Trei, 2002, passim.

BDD-A32598 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:11 UTC)

Care este semnificația *Proclamației*? Anul 1898 a fost, pentru Casa de Habsburg, un an jubiliar, fiind sărbătoriți 50 de ani de domnie a împăratului Franz Josef I. Evenimentul a fost marcat prin ample serbări, care s-au desfășurat pe parcursul întregului an, pe tot cuprinsul imperiului[3]. Brusc, în toamnă, serbările au fost întrerupte de un tragic eveniment, care a amintit tuturor de drama de la Mayerling[4].

La 9 septembrie 1898, la Hotelul „Beau Rivage" din Geneva a sosit contesa de Hohenembs[5]. Un ziar local, bine informat, și-a anunțat cititorii, în aceeași zi, că persoana în cauză era, în realitate, împărăteasa Imperiului Austro-Ungar, Elisabeta, numită în intimitatea familiei Sisi[6]. Informația era exactă doar parțial. La hotel se afla o femeie îmbătrânită, marcată de trecerea anilor și de viață, o amintire a împărătesei de altădată.

Viața imperială, cu toate problemele ei complexe și grele, o marcase moral și fizic. După căsătorie, bazată pe o dragoste sinceră, și-a îndeplinit obligația de soție, asigurând succesiunea la tron prin urmași, dar nu a reușit niciodată să se adapteze constrângerilor de la Curtea imperială, pe care o considera un mediu străin, un adevărat loc al exilului său. Nu și-a înțeles misiunea de împărătească, refuzând să-și sacrifice viața personală în favoarea obligațiilor imperiale, în fond drama tuturor capetelor încoronate de ieri și de astăzi. A fost devorată de două obsesii: teama că dragostea dintre ea și împărat va deveni o obișnuință și dorința de a-și obține propria libertate. Era o visătoare și visele se plătesc. Neînțeleasă de cei apropiați, nici chiar de imperialul său soț, va deveni melancolică. Preocupată de aspectul său fizic, se va supune unui drastic regim alimentar, care-i va șubrezi sănătatea[7]. În ultimii ani, cu moralul scăzut și obsedată de ideea morții, va încerca un remediu prin călătorii, făcute, de obicei, în afara imperiului[8]. Călătoria făcută la Geneva, în toamna anului 1898, avea să se dovedească fatidică, fiind ultima pentru împărătească.

În ziua de 10 septembrie, puțin după ora prânzului, împărăteasa, însoțită doar de doamna sa de companie, contesa Sztáray, s-a îndreptat spre debarcaderul din localitate, pentru a se îmbarca pe un vapor. Pe traseu, în apropierea hotelului, s-a produs deznodământul. Un zidar italian, Luigi Luccheni, o lovește în piept cu o pilă, care-i străpunge inima. Dusă la hotel, moare[9]. Asasinul era un anarhist, ca mulți alții ce bântuiau Europa acelei vremi, un obsedat, un avorton al vieții, care purta o ură de moarte capetelor încoronate pentru toate neîmplinirile sale. Moartea era deviza acestor declasați, care visau o societate a egalilor. Drumul destinului,

[3] *Ibidem*, p. 511–513.

[4] *Ibidem*, p. 482–499. Despre personalitatea principelui moștenitor Rudolf, vezi Brigitte Hamann, *Rudolf. Kronprinz und Rebell*, Wien-München, Amalthea, 1978.

[5] Jean-Paul Bled, *op. cit.*, p. 509.

[6] Despre viața împărătesei, vezi Brigitte Hamann, *Elisabeth d'Autriche*, Paris, Fayard, 1985.

[7] Jean-Paul Bled, *op. cit.*, p. 197–205, 223–231, 385–388.

[8] *Ibidem*, p. 471–475.

[9] *Ibidem*, p. 509–510.

BDD-A32598 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:11 UTC)

pentru familia împăratului Franz Josef I, început la Mayerling, s-a continuat la Geneva, fără a se şti, atunci, că avea să se sfârşească la Sarajevo.

La Viena, împăratul primeşte, siderat, vestea morții împărătesei, reamintindu-şi cuvintele ei, spuse la desele lui propuneri de a fi însoțită de o gardă de corp: „Cine atacă o femeie bătrână ca mine?"[10]. Destinul! Franz Josef I şi-a dominat sentimentele, şi-a controlat emoțiile, demnitatea de împărat îi impunea acest lucru, dar suferința lui – după mărturisirile de mai târziu ale unor persoane intime – a fost fără egal. Şi totuşi, incredibil, a fost auzit murmurând: „Nimeni nu ştie cât ne-am iubit"[11]. Mai mult, în preajma fiicei sale mai mici, Marie-Valérie, a lăcrimat[12].

Impresionate sincer, popoarele Imperiului şi-au manifestat compasiunea față de moartea violentă a iubitei şi nevinovatei împărătese Elisabeta. În cele mai îndepărtate colțuri ale Imperiului, din proprie inițiativă, fără a se lua o decizie din partea autorităților centrale, populația a intrat în doliu şi au fost trimise mii de telegrame de condoleanțe familiei imperiale. Gestul l-a impresionat profund pe împărat, înțelegându-l ca pe o dovadă a unității Imperiului său multinațional şi a credinței popoarelor în monarhie, fapt ce constituia o realitate. În acest sens, le-a adresat, la 16 septembrie 1898, o *Proclamație.*

Redăm, *in extenso*, textul în limba română[13] al exemplarului adresat Ducatului Bucovinei:

Catră popoarele mele!

Cea mai grea şi cea mai crâncenă încercare m-a cercetat pe mine şi casa mea.

Doamna mea, decorul tronului meu, soția credincioasă, care a fost mângâierea şi reazimul meu în orele cele mai grele din viața mea, cu care am pierdut eu mai mult decât pot exprima, nu mai este. O soartă teribilă a răpit-o de la mine şi de la popoarele mele.

O mână de ucigaş, unealta unui fanatism nebun care ţinteşte la nimicnicirea ordinii sociale, s-a ridicat asupra celei mai nobile dintre femei şi a nimerit, în ura sa oarbă şi nemărginită, o inimă care n-a cunoscut ura şi-a bătut numai pentru ce-i bine.

În mijlocul acestei dureri fără margine, care m-a cuprins pe mine şi casa mea, față de această faptă neauzită, care a înfiorat toată lumea bine crescută, pătrunde mai întâi glasul popoarelor mele iubite, cu alinare la inima mea.

[10] *Ibidem*, p. 509.
[11] *Ibidem*, p. 510.
[12] *Ibidem*.
[13] *Proclamația*, adresată Ducatului Bucovinei, a fost redactată în trei limbi, în următoarea ordine: română, germană şi rutcană. Faptul nu era lipsit de importanță. Se recunoştea şi pe această cale, de către autoritățile imperiale, rolul preponderent al românilor în Ducat. Vezi Direcția Județeană Suceava a Arhivelor Naționale, Colecția de documente, Fond nr. 35, Pachetul XXVII, documentul 11, f. 1.

BDD-A32598 © 2011 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:11 UTC)

Plecându-mă cu devotament înaintea providenţei dumnezeieşti, care a decretat aşa ceva de greu şi de nepriceput asupra mea, trebuie să mulţumesc pentru binele cel mare care mi-a rămas: pentru dragostea şi credinţa milioanelor mare mă înconjoară în oara de durere, pe mine şi pe ai mei.

În mii de feluri, de cei de aproape şi cei depărtaţi, de mare şi mic, s-a manifestat durerea şi jalea după repausata împărătească şi regină.

Într-un acord duios răsună bocetele tuturora, ca un ecou fidel al pierderii imense ce-mi înduioşează sufletul.

Precum voi conserva eu, cu sanctitate, memoria a mult iubitei mele soţii, până la oara cea de pe urmă, aşa îi rămâne ei, în mulţumita şi veneraţiunea popoarelor mele, un monument neperitoriu.

Din fundul inimii mele întristate, mulţumesc pentru această nouă dovadă de devotament însufleţit.

Dacă trebuie să muţiască răsunetele festive, care avea[u] să însoţească acest an, atunci îmi rămâne mie amintirea nenumăratelor dovezi de devotament şi de compătimire călduroasă, ca cel mai preţios dar care mi s-a putut aduce.

Comunitatea durerii noastre formează o legătură nouă, intimă, împrejurul tronului şi al patriei.

Din dragostea neclintită a popoarelor mele resultă pentru mine nu numai un simţemânt puternic pentru obligaţiunea de-a persista la misiunea menită mie, ci şi speranţa că va succede.

Eu mă rog la Atotputernicul, care m-a încercat aşa de greu, ca să-mi dee putere să îndeplinesc la ce-s chemat. Eu îl rog să binecuvânteze popoarele mele şi să le lumineze, ca să afle calea dragostei şi a coînţelegerii, pe care să prospereze şi să devie fericite.

SCHÖNBRUNN, în 16 septemvre 1898 *FRANZ IOSIF m. p.*

BDD-A32598 © 2011 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 09:22:11 UTC)